

УДК 821.161

Євген Джиджора

**ПРОФЕСОР О. АЛЕКСАНДРОВ:
У НАЙКРАЩИХ ФІЛОЛОГІЧНИХ ТРАДИЦІЯХ
ОДЕСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Творчий вік вченого, особливо талановитого, вдумливого вченого, який постійно шукає, пробує, вочевидь, складається з різних інтелектуально-психологічних станів. Це й очарування новим та невідомим (або ж давно відомим, але не до кінця пізнаним); це й розпач від власного безсилля перед великим і незбагненним; це й безжалісне (почасти безсонне) спонукання себе до роботи, в якій потрібно дійти спочатку до мінімального усвідомлення, а згодом і до масштабного узагальнення; це, зрештою, й щира неприхована радість та бажання якнайдовше насолодитися моментом висловлення всіх важливих думок та ідей з певного приводу, що виникли на конкретному етапі професійної діяльності. Переживання таких напружених, інколи відчайдушних, а інколи натхнених, станів, мабуть, і робить зацікавлену творчу особистість щасливою...

Мені видається, що професор Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Олександр Васильович Александров досить щаслива людина. Він постійно ставить перед собою різні дослідницькі запитання, час від часу відшукує на деякі з цих запитань відповіді і тому раз по раз переживає інтелектуальне задоволення, яким заряджає нас, своїх колег та учнів.

За сорок років інтенсивної наукової та викладацької роботи професор Александров власним ставленням і, головне, власними працями вписав себе у плеяду видатних вчених-філологів Одеського університету. Він розпочинає власний шлях у літературознавстві із вивчення російської романтичної прози 20–30-х років ХІХ ст. і відтак продовжує справу свого вчителя Арнольда Олексійовича Слюсаря, який все життя серйозно вивчав літературний процес ХІХ ст. Але потім професор Александров перекваліфіковується на давника і зосе-

реджується на аналізі старокиївської агіографічної прози XI–XIII ст. (хоча у численних публікаціях він не обмежується цим матеріалом і постійно вдається до розгляду й інших родів вербальної творчості, описує інші літературні жанри та періоди). Відтак можна без перебільшення сказати, що професор Александров мало не через сто років відроджує повноцінні медієвістичні студії в Одеському університеті, які стараннями В. Г. Григоровича, І. С. Некрасова, Ф. І. Успенського, В. М. Істріна, П. М. Біциллі та багатьох інших були на зорі становлення цього південного навчального закладу його науковою візитівкою.

Особливий творчий зв'язок професор Александров відчуває із видатним філологом та культурологом початку ХХ ст. Петром Михайловичем Біциллі. Саме його тези щодо символічності мислення середньовічної людини і відтворення нею відповідної картини світу, оприлюднені ще в далекому 1919 р. у книзі «Елементи середньовічної культури», стали «настільними», відправними ідеями у медієвістичних пошуках професора Александрова. У книгах вченого — «Образний світ агіографічної словесності», «Старокиївська агіографічна проза XI — першої третини XIII ст.», «Література Київської Русі: між міфопоетикою і християнським символізмом» — символ постає головним та універсальним інструментарієм побудови особливого образу світу в середньовічних творах, що завдяки бінарній структурі передбачає перенесення семантики з одного, сакрального, елемента на інший за принципом ієрархії.

Уважне вивчення специфіки образу світу дає змогу професору Александрову сформулювати не менш вагомі твердження про те, що базовими категоріями вивчення літературного процесу епохи Середньовіччя потрібно вважати «тип творчого мислення» та «тип вербальної творчості». Ці категорії уможливають виокремлення різних типів авторства давніх творів, а відтак і різні підходи в з'єднанні частин «художньо-естетичного цілого». Залежно від різних підходів, що дотримуються середньовічні автори у досягненні цілісності тексту, професор Александров виділяє різні взаємини між трьома основними суб'єктами творення літературного «цілого»: Богом, автором та читачем. Слід зауважити, що прагнення вченого пов'язати виникнення «цілого» у давньому християнському творі із тріадою Бог-автор-читач, в якій смислороджувальну функцію виконує саме Бог, є певною альтернативою, розширенням погляду на проблему таких за-

гальноприйнятих на сьогодні літературознавчих моделей, як «автор-твір» і «твір-читач». А такі новації, без сумніву, є новим змістовним словом у світовій медієвістиці вже ХХІ ст.

Усі ці ідеї Олександр Васильович апробовує впродовж багатьох років, відшліфовує їх, поглиблює, кожного разу облаштовуючи все ґрунтовніше і ґрунтовніше. Про це свідчать не тільки публікації та виступи професора на різноманітних конференціях, круглих столах та наукових засіданнях. За цим можна спостерігати навіть у звичайній приватній бесіді, сидячи у нього в кабінеті або прогулюючись з ним затишними вуличками його улюбленого Києва. Тож за ці розмови, за можливість спостерігати за потужними імпульсами вченого, за усі поради та настанови, за складні запитання та прагнення допомогти, а також за неухильне наслідування найкращих філологічних традицій Одеського університету імені І. І. Мечникова — велика подяка професору Александрову й побажання нових творчих вершин!

Одержана 16.01.2013